

Pregledni članak
UDK 37.016:78-053.5

DJEČIJE STVARALAŠTVO U NASTAVI MUZIČKE KULTURE

mr Suzana Kusovac
Nezavisni univerzitet Banja Luka

Rezime

Dječije stvaralaštvo predstavlja aktivnost koja dosta može da ponudi na polju kreativnosti a rijetko je zastupljena u nastavi muzičke kulture. U igri djeca često izmišljaju razne dozive, koji ne ostaju samo u okviru recitativa, već imaju i svoje ritmičko-melodijske obrise sa svim karakteristikama dječijeg muzičkog izraza.

Početni oblici rada na razvijanju muzičko- stvaralačkih sposobnosti učenika su ritmičke, melodijske i muzičke dopunjaljke koje su u osnovi imale kao podlogu literarni tekst čija je metrika u korelaciji sa muzičkom metrikom a umjetnički sadržaj teksta je povezan sa smjerom kretanja melodije. Odvijajući se na dva načina – usmenim putem prije opismenjavanja i poslije opismenjavanja - notnim putem, postupak rada na dječijem muzičkom stvaralaštvu sadrži dvije faze: rad na tekstu (određivanje tonaliteta, akcentualizacija i ritmizacija teksta, „štimovanje“) i stvaranje melodije.

Ključne riječi: *dječije stvaralaštvo, usmenim putem, notnim putem, izražavanje sopstvenom melodijom.*

Summary

Childrens creativity is an activity that can offer a lot in the field of creativity and unfortunately is rarely represented in the teaching of music. In the game, children often make up a variety of experience, who does not remain only in the recitatives, but have their own rhythmic - melodic contours with all the characteristics of the child musical expression.

Initial work on developing forms of music and creative abilities of students are rhythmic, melodic and musical additions that are broadly as a basis literary text whose metrics regarding the metrics of a musical artistic content of the text associated with the direction of movement of the melody. Presenting it in two ways - either orally before the literacy and post literacy - through a note, the process of working on childrens musical creativity has two phases: the work on the text (determining tonality, accents and rhythmic of the text, tune voice,) and the creation of melodies.

Key Words: *childrens art, orally, through a note, expressing.*

Uvod

Stvaralačka aktivnost i slobodno izražavanje učenika u savremenoj organizovanoj opšteobrazovnoj školi predstavlja dio cjelovitog programa u svim predmetnim oblastima, pa i u muzici. Dijete od roditelja nasljeđuje mnoge psihofizičke i fizičke osobine među kojima su i muzičke predispozicije, koje u socijalnoj klimi mogu da se razviju do stepena sposobnosti. Slušna percepcija, memorisanje i improvizacija melodijskih cjelina, maštanje, kreativnost, predstavljaju elemente koje doprinose razvoju muzikalnosti. Kada se govori o prvim godinama školovanja, pedagozi ističu igru kao uspješno terapeutsko sredstvo, kroz koje dijete razvija razne sposobnosti i stiče radne navike. U školskom dobu, pored igračaka koje su i dalje aktuelne, javlja se želja za improvizacijom i dramtizacijom raznih situacija iz života a naročito muzike. Izmišljajući razne ritmičko–melodijske dozive, dijete stvara melodizovane oblike izražavanja koji mogu poslužiti kao spona između spontanog i svjesnog muzičkog stvaralaštva. Da bi se ukazalo na značaj i ulogu dječijeg stvaralaštva potrebno je izložiti oblike rada na razvijanju muzičko - stvaralačkih sposobnosti koji doprinose razvoju muzičke pismenosti.

1. Oblici rada muzičkog izražavanja i stvaranja

Poznato je da djeca vrlo rano počinju da stvaraju svoju vlastitu melodiju i to ne samo izrazito obdarena već i djeca prosječne muzikalnosti. Pre muzičkog opismenjavanja osnovni oblici rada na razvijanju muzičko–stvaralačkih sposobnosti učenika bile su muzičke dopunjaljke koje su, najčešće, imale za podlogu literarni tekst. Tekst je taj koji daje impuls dječijem stvaralačkom radu. On je polazna osnova za dječije muzičko izražavanje, pogotovo u početnim koracima dječijeg stvaralaštva kada se improvizacija odvija usmenim putem. U fazi opismenjavanja, u višim razredima razredne nastave, tekst se postepeno napušta a ustupa se mjesto notnom pismu, čime dječije stvaralaštvo prelazi u svjesnu aktivnost. Stvoriti i zapisati melodiju predstavlja težak zadatak za učenike mlađih razreda osnovne škole, jer njihova muzička kreativnost ide ispred njihove muzičke pismenosti. U tom smislu dati notni primjer služi samo nastavniku kao orijentacija i polazna ideja za različite improvizacije muzičkih cjelina.

„Komponovanje“ postaje igra sa kojom se nesvjesno formira muzičko mišljenje, izgrađujući osjećaj za logičan melodijski i ritmički tok, muzičku formu, koji je ostvaren kroz izvjesne oblike stvaralačkog rada: ritmizovanje izloženih tonski visina, melodiziranje izloženog ritma ili određivanje melodije izloženom ritmu, variranje izložene teme, dopunjavanje akordske pratnje melodiji i dr.

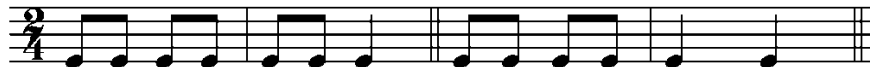
2. Melodijska improvizacija na zadani tekst

U pripremnim odjeljenjima rad na improvizaciji (prva faza) se zasniva na jednostavnijim oblicima muzičkog rada - muzička dopunjaljka. U početnim koracima će izostati melodija dok će se prednost usmjeriti na ritmizovani govor :

Primjer 1. ritmička dopunjaljka KAKO SE TI ZOVEŠ?

Opis aktivnosti:

- Nastavnik pita djecu izgovarajući ritmički : Kako se ti zoveš?
- Na pitanje dijete odgovara ritmički: Ja se zovem Milana i zovem se Mladen.

Ja se zo- vem Mi- la- na.

Ja se zo- vem Mla - den.

- Dijete može odgovoriti imenom i prezimenom. Npr.

Mir - na Ba - bić,

Je -le -na Po -po- vić

- Nastavnik ponovi ime i udari u bubanj ili bilo koju udaraljku na svaki slog.

- Tada djeca ponove ime i zaplješću rukama na svaki slog.

Kada su ritmički elementi postavljeni, potrebno je postepeno preći na melodijske dopunjaljke što podrazumijeva naizmjenično dopunjavanje melodije između nastavnika i učenika (uvijek pojedinačno).

Primjer 2. Ritmičko - melodijska dopunjaljka: IGRA DOZIVANJA

Opis aktivnosti:

- Nastavnik postavlja ritmičko –melodijsko pitanje djetetu: Gdje si Milana?

Gdje si Mi- la – na?

- Na pitanje dijete slobodno odgovara: Evo me na livadi!

E - vo me na li – va – di!

Primjer 3. NE GOVORI, PJEVAJ

Opis aktivnosti:

U ovoj igri je djeci zabranjeno da govore. Za vrijeme trajanja igre, sve što se želi reći mora se otpjevati.

Najprije se odabere dijete koje prvo počinje da pjeva. Poželjno bi bilo da se odredi tema ili oblast koju će djeca ispričati kroz pjesmu. Potrebno je da dijete u svoje maštanje, „uvuče“ drugo dijete koje će nastaviti igru. Ko se zbuni i ne može da nastavi pjevati priču, založi neki svoj predmet koji se na kraju igre „otkupljuje“ - naravno pjevanjem.

Primjer 4. PRODAVNICA KLAVIDRA

Igra je namijenjena za najmanje četiri igrača. Jedan igrač je kupac, drugi prodavac a ostali učesnici su klaviristi. (Učenici na koljenima drže od papira nacrtanu klavijaturu).Prodavac hvali svoje klavire. Kada uđe kupac u prodavnicu, prodavac ga nagovara da sam isproba kako njegovi klaviristi zvuče. Kupac prstima ovlaš prelazi po dirkama. Dok kupac svira, prateći kretanje prstiju, klavir „izmišlja“ melodije na vokal „la“.Kada kupac isproba sve klavire, kupi onaj koji mu se najviše dopada – tačnije, onaj koji po njegovom mišljenju najljepše svira.

Improvizacija na zadati tekst predstavlja vid stvaralaštva u kome učenici najpotpunije ispoljavaju svoje muzičke sposobnosti, kreativnost, i prethodno muzičko iskustvo i znanje.

U periodu opismenjavanja melodijska improvizacija na izloženi tekst ne treba da bude napuštena, naprotiv, ovaj oblik koji spontano aktivira muzički maštu učenika u fazi opismenjavanja treba da se što češće primjenjuje u nastavi muzičke kulture i da se kombinuje i sa drugim oblicima rada. Osim što komponuju svoju muziku, učenici je prenose u notni tekst, zapisujući. Proces se odvija kroz dvije faze:

Prva faza:

- nastavnik čita odabrani literarni (pjesnički) tekst i prema sadržaju i raspoloženju koje donosi, učenici se opredjeljuju za durski ili moltski tonalitet;

- tekst se ispisuje po slogovima ispod linijskog sistema;

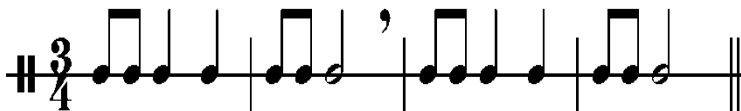
- na osnovu tekstualnih akcenata, uz pomoć nastavnika, vrši se ritmizacija teksta i određuje vrsta takta- ritmički diktat;

- ritmička trajanja se ispisuju iznad teksta; iznad linijskog sistema, da bi na kraju uslijedila druga faza: stvaranje melodije.

Primjer 5. IZMISLI PJESMU

Put ka stvaranju pjesme prema stihovima ima svoje pripremne faze:

- Izvedi ova dva ritmička zadatka (jedan po jedan) nekoliko puta i pokušaj da osmisliš melodiju sasvim kratku. Da bi se pažnja usmjerila na stvaranje melodije, a učenici razgovjetno, artikulacijski jasno izveli tekst, poželjno je da rad na melodijsko-ritmičkoj improvizaciji na zadati tekst započne poznatom brojalicom:

Brojalica (Primjer: Kiša pada kap po kap, a moj deda nosi štap.)

Rad na muzičkom stvaralaštvu ostvariti kroz korelaciju nastave srpskog jezika.

Komponuj melodiju na svoje stihove ili stihove naših umjetnika!

Primjer: (Jedno slovo h, h, h, ostalo je samo, žalosno je bilo, to svi dobro znamo.)

Prije komponovanja melodije napravi ritmički obrazac za odabrani tekst:

Je - dno slo-vo h, h, h, o - sta - lo je sa - mo,

ža - lo - sno je bi - lo, to svi do - bro zna - mo.

2. Ako ne znaš kako početi, odsviraj na metalofonu trozvuk DO, MI SOL ili RE, FA, LA, pa počni pjevanje od gornjeg, donjeg ili središnjeg tona.

Prije komponovanja pjesmice na stihove naših umjetnika ili svoje, stvaraj melodije prema poznatim pitalicama koje postavlja nastavnik: Kako se ti zoveš?

Ja se zovem...

Zatim pređi na sopstvene ili umjetničke stihove. Ponavljaj stih više puta, sve dok se ne pojavi melodija.

Najbolje muzičke odgovore treba izdvojiti i zapisati, kako bi na kraju, cijeli razred mogao otpjevati kompletan primjer, odnosno pjesmu koju su učenici kolektivno komponovali.

Evo kako su uradili mališani IV razreda:

Dječije stvaralaštvo, grupni rad, IV2,

Osnovna škola „Vuk Stefanović Karadžić“, Banja Luka, 2009.

Je - dno slo - vo h, h, h, o - sta - lo je sa - mo,

ža - lo - sno je bi - lo, to svi do-bro zna - mo.

Zaključak

Rad na razvijanju muzičko–stvaralačkih sposobnosti djece prije opismenjavanja, kao i poslije opismenjavanja, treba da se odvija pod kontrolom nastavnika čija uloga nije samo da registruje odgovore učenika, već da koriguje, usmjerava i podstiče njihovu aktivnost i muzičku maštu, uvodeći ih na taj način u zakonitosti muzičkog jezika i „muzičke gramatike“.

Improvizacija je veoma uočljiv, trajan a u isto vrijeme zanimljiv postupak u kome se razvija učenikova mašta i fantazija, i koji brzo i lako dovodi do cilja u obradi i utvrđivanju različitih problema u nastavi muzičke kulture. U praksi se pokazalo da je rad na muzičkom stvaralaštvu – improvizaciji muzičkih cjelina često zapostavljen ili čak (nažalost) izostavljen. Razlog tome su, prije svega, nastavnici.

Jedni nemaju afiniteta za takve oblike rada, a drugi poslije nekoliko neuspjelih pokušaja gube hrabrost i prekidaju sa ovom vrstom aktivnosti. Ako im u početku nedostaje inventivnosti u izmišljanju melodijsko-ritmičkih motiva, jedno od rješenja je da se koriste muzičkim cjelinama, iz jednostavnih, djeci prepoznatljivih pjesama. Naravno, ostavljajući mogućnost učenicima da početne fraze (ukoliko su izložene) završavaju, tačnije dopunjavaju na svoj način. Samo upornost, strpljivost i postupnost u radu daće i odgovarajuće rezultate.

Literatura:

- 1.Kojov-Bukvić Irena, Metodika nastave muzičkog vaspitanja, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1989
- 2.Radičeva Dorina, Uvod u metodiku nastave solfeđa, Univerzitet u Novom Sadu, 1997
- 3.Radičeva Dorina, Metodika komplementarne nastave solfeđa i teorije muzike
- 4.Univerzitet u Novom Sadu, 2000.